

A brexit félidőben

Brexit at Half-Time

UGRÓSDY MÁRTON

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Ugrósdy Márton, 2018

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: A brexit hivatalos kezdete óta eltelt egy évvel a briteknek nem sikerült felelősen gazdálkodniuk: az utóbbi három hónap kivételével meglehetősen rugalmatlanul álltak az EU elvárásaihoz, és sokszor követhetetlenül ötleteltek a tárgyalások kívánatos céljairól. Ugyanakkor az idő fogytával egyre több ügyben születik megegyezés a brit és az uniós tárgyalódelegáció között, elsősorban a britek engedményeinek köszönhetően. A kezdeti időszak erőfitogtatásai után az EU egyértelműen élni tud a gazdasági erejéből fakadó előnyökkel, és számos szimbolikus kérdésben, így az Egyesült Királyságban élő uniós állampolgárok jogaival, illetve a britek által befizetendő összeggel kapcsolatban is inkább az Unió felé billen a mérleg nyelve. Ugyanakkor az északír határ kérdésében továbbra sincsen megállapodás, ahogy az EU és az Egyesült Királyság közötti lehetséges gazdasági együttműködésről sem derültek ki konkrét részletek.

Abstract: Ever since the Brexit notification began official negotiations a year ago, neither of the delegations have used their time wisely, and apart from the last three months, their positions have remained quite rigid, with the British position extremely difficult to follow. However, as time constraints have begun to press both parties towards attaining tangible results, talks have sped up, especially due to the concessions made by the British delegation. After the first tour de force period, the EU started to use its economic leverage over the UK, and in most symbolic chapters like the rights of EU citizens residing in the UK, or the Brexit divorce bill, Brussels has ensured its dominance over the British position. At the same time, the matter of the Northern Ireland border remains unsettled, and we still do not know what the desired future economic relationship between the UK and the EU will look like after Brexit.

HOGYAN JUTOTTAK A BRITELK IDÁIG?

David Cameron brit miniszterelnök 2013-ban, az úgynevezett [Bloomberg-beszédben](#) jelentette be, hogy ha a választásokig nem sikerül megreformálnia az Európai Uniót, de 2015-ben önállóan tud kormányt alakítani, akkor népszavazásra bocsátja az Egyesült Királyság EU-tagságának kérdését. A parlamenti választásokon aztán minimális többséggel, de [nyert a Konzervatív Párt](#) (*Conservative and Unionist Party*, azaz a toryk), így Cameron, aki állta a szavát, 2016. június 23-ára [kiírta a népszavazást](#). Abban bízott, hogy a britek többsége az uniós tagság híve, így a referendum kapcsán a célja elsősorban az volt, hogy annak pozitív eredménye birtokában a saját pártján belül is hosszabb távra elnémítsa az EU-szkeptikus képviselőket, és ezáltal hatékonyabban tudjon kormányozni. Szerencsétlenségére azonban a népszavazáson végül – viszonylag magas részvétel mellett – 51,9:48,1 arányban [a kilépéspártiak győztek](#). A korábban a maradás mellett kampányoló Cameron néhány nappal később [lemondott](#), s a miniszterelnöki pozíciót az addigi belügyminisztere, [Theresa May vette át](#). Mivel a brit törvények kimondják a parlamenti szuverenitás elvét, még kérdéses maradt, hogy a népszavazás önmagában

elég-e a kilépési folyamat megindításához, a brit történeti alkotmányban mélyen gyökerező parlamenti szuverenitás elve ugyanis mindenképpen a törvényhozáshoz rendeli a döntés jogát. Azonban a Westminster végül [megerősítette a referendumon hozott döntést](#), és 2017. március 29-én az Egyesült Királyság kormánya az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 50. cikkelye alapján [hivatalosan is értesítette](#) az Európai Unió Tanácsát a kilépési szándékáról.

Az EUSZ [50. cikkelye értelmében](#) minden tagállamnak joga van a kilépéshez, és a hivatalos értesítés (notifikáció) megtörténte után két év áll rendelkezésre a kilépési tárgyalások lebonyolítására, de azt az Európai Unió Tanácsa (a továbbiakban: Tanács) ezt a határidőt egyhangú döntéssel korlátlan alkalommal meghosszabbíthatja, ha szükségesnek tartja. A kilépési folyamat lezárása után az EU-t elhagyó állam harmadik országnak minősül, és ha újra csatlakozni kíván az Unióhoz, akkor a teljes felvételi eljárás ismét végig kell mennie. A kilépésről az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) tárgyal, ehhez a mandátumot azonban a Tanács adja. Az Európai Parlament (EP) szerepét az EUSZ 50. cikkelye nem szabályozza, de a brit kilépési tárgyalások során a belga [Guy Verhofstadt](#) személyében az is képviselteti magát. A Bizottság delegációját a francia [Michel Barnier](#) korábbi EU-biztos, a britekét [David Davis](#), az Európai Unió elhagyását koordináló miniszter vezeti.

AZ EU ÁLLÁSPONTJA

Az Európai Unió egyértelművé tette, hogy a közös piacához csak úgy lehet hozzáférni, ha a britek a négy alapszabadságot – az áruk és a tőke áramlásának, a szolgáltatások nyújtásának, valamint a személyek mozgásának szabadságát – is elfogadják. Azonban a brexit egyik fő oka éppen az EU-n belüli [migráció korlátozásának a vágya](#) volt, így az úgynevezett *hard Brexit* (az Európai Gazdasági Térség, az EGT elhagyását is) követelő táboron nagyon nehéz lesz átvinnie Maynek azt az átmeneti megállapodást, amelynek értelmében a kilépés technikai dátuma, 2019. március 29. után érkező uniós állampolgárokat is ugyanazok a jogok illetnék meg az Egyesült Királyságban, mint a már most is ott élőket.

Fontos látni, hogy – ahogy arról már szó volt – az Európai Unió oldaláról a Bizottság, illetve annak képviselőjében Barnier tárgyal a britekkel, és a tárgyalási mandátumot a Tanács még tavaly, a márciusi notifikáció után megtárgyalta és jóváhagyta, illetve azt az előrehaladás függvényében – szükség szerint – folyamatosan módosítja. Ennek következtében a tagállami kormányok a kilépési tárgyalásokban semmilyen formában nem vesznek részt. Ez jelentősen korlátozza a briteknek az egyes tagállamok megnyerésére irányuló törekvéseit és lehetőségeit, főleg amiatt, hogy valamennyi tagállam sokkal erősebb pozícióból tárgyalhat a britekkel Brüsszelen keresztül, mint egy az egyben, szemtől szemben.

Korábban Barnier egyértelművé tette, hogy a britekkel a jövőbeli kapcsolatról (tehát a [szabadkereskedelmi megállapodásról](#)) csak akkor fognak tárgyalni, ha a kilépés körülményeit már tisztázták. Az EU oldaláról különös jelentőséggel bírnak e

téren a britek által az uniós költségvetésbe [még befizetendő összegek](#), valamint az Egyesült Királyságban élő uniós állampolgárok jogai. Ugyanakkor a Tanács által is elfogadott 2017. decemberi [előrehaladási jelentés](#), illetve az azt követő további brit engedmények eredményeképpen a Tanács a március 23-i ülésén jóváhagyta, hogy megkezdődjenek az egyeztetések a [jövőbeli brit–uniós kereskedelmi kapcsolatáról](#), illetve engedélyezte a brit kormány számára a harmadik országokkal való szabadkereskedelmi megállapodások megkötését – igaz, azzal a kitételrel, hogy London a kilépésig egyiket sem zárhatja le és ratifikálhatja.

A BRIT ÁLLÁSPONT FEJLŐDÉSE

A brit kormánynak a brexittel kapcsolatos véleménye az utóbbi időben komoly változásokon ment keresztül. Az első időszakban London elutasított minden kompromisszumot, azonban hamarosan módosított az addigi merev álláspontján. 2017 őszén ugyanis – részben az év végi politikai hajrá következtében – [felgyorsultak az események](#): mind a Bizottságnak, mind Maynek kézzelfogható eredményeket kellett felmutatnia, legkésőbb a decemberi Tanácsülés idejére. May számára elsősorban a csekély parlamenti többsége miatt, illetve a Konzervatív Párton belüli [feszültségek csillapítása](#), valamint az üzleti szereplők megnyugtatása érdekében volt szüksége pozitív fejleményre. A Bizottságnak viszont azt kellett bizonyítania, hogy keményen fellép a maradó tagállamok érdekei képviseletében, elsősorban az állampolgárok jogaiért, illetve a brit befizetések maximalizálásáért.

A megfigyelők és a szakértők szerint a britek álláspontja folyamatosan „puhult” az elmúlt egy évben, az EU egységes kiállása, valamint a két fél méretbeli különbségei pedig – ahogy az várható volt – a delegációjukat is a képviselt nézetek átgondolására, illetve kompromisszumok elfogadására készítette. A legfontosabb kérdésekben May kabinetje már eddig is több olyan engedményt tett, amelyet az uniós országok elsősorban a négy szabadság kapcsán vártak el a britektől. Míg korábban az EU-s állampolgárok bevándorlását teljes ellenőrzés alá akarták vonni Londonban, addig a mostani javaslatuk értelmében nemhogy a brexit várható időpontjáig, hanem azt követően, a [2020. december 31-ig tartó átmeneti időszak](#) alatt sem érheti [semmilyen hátrányos megkülönböztetés](#) az uniós állampolgárokat a letelepedéshez való joguk tekintetében. A brit befizetések kapcsán a kezdeti „nem fizetünk semmit” álláspontból egy konkrét, [37 milliárd fontos](#) befizetési kötelezettségig sikerült eljutni. A brit kormány tehát egyelőre sem a Brüsszelbe tartó pénzek, sem pedig az országba érkező uniós állampolgárok felett nem szerezte vissza a kontrollt, és még legalább két és fél évig nem is fogja.

A jövőbeli gazdasági kapcsolat viszont továbbra is tisztázatlan: nem tudni, hogy az Egyesült Királyság milyen messzire kerül az EU-tól, és pontosan milyen formában rendelkezik majd hozzáféréssel a közös piachoz.

A KRITIKUS KÉRDÉSEK

A tárgyalások a notifikáció óta eltelt egy évben – főleg 2017 végéig – igen vonatottan haladtak, a brit tárgyalódelegáció ugyanis nem feltétlenül rendelkezik világos mandátummal, míg az EU képviselői a brit kilépési ajánlatra várnak, hiszen – ahogy szellemesen fogalmaznak – nem az EU kíván kilépni az Egyesült Királyságból, hanem pont fordítva. Azonban – mint említettem – az utóbbi hónapokban felgyorsultak az események, és a brit delegáció néhány tagja szerint az sem elképzelhetetlen, hogy minden kérdést sikerül az [informális októberi határidőig](#) rendezni az EU-val.

A Tanács decemberi ülésén történt meg az első komoly előrelépés: az Európai Unió állam- és kormányfői annak ellenére is elfogadták a tárgyalásokról szóló előrehaladási jelentést, hogy az szinte semmilyen konkrétumot nem tartalmazott. Nem született megegyezés az állampolgári jogok területén, pedig May még szeptemberben, [a firenzei beszédében](#) ígéretet tett a kilépés pillanatában az Egyesült Királyságban élő uniós állampolgárok jogainak a védelmére. Továbbra is vitatott maradt a britek által az uniós költségvetésbe fizetendő összeg nagysága. Az ír-északír határ kérdését pedig annyira bonyolultnak találták a felek, hogy inkább a 2018-as évre halasztották a rendezését.

Három hónappal később – a Tanács márciusi ülése előtt néhány nappal – sikerült újabb áttörést elérni: Barnier 2018. március 19-én tett bejelentése szerint a feleknek számos kérdésben sikerült közös nevezőre jutniuk. Ezek közé tartozik, hogy a brit kormány nem csupán a brexit idején már ott élő uniós állampolgárok jogait garantálná, hanem a tervek szerint könnyítené a 2020. december 31-ig tartó, úgynevezett „átmeneti időszak” során érkezők letelepedését is, mivel akkor még – a négy alapszabadságra vonatkozó elvnek megfelelően – nyitva tartanak a brit határt az uniós állampolgárok előtt. Továbbá megegyezés született a pénzügyi kérdésekről, és elvileg véglegessé vált annak az összegnek a nagysága is, amelyet a briteknek még be kell fizetniük az uniós költségvetésbe.

Ugyanakkor egy fontos, korábban is vitás ügyben, az ír-északír határ [kérdésében továbbra sincs megállapodás](#). A probléma lényege részben az Észak-Írországnak önkormányzatiságot biztosító, úgynevezett nagypénteki megállapodásban, részben London és Belfast viszonyában, részben pedig a brit belpolitika dinamikájában keresendő.

Az északír válságot lezáró, 1998. április 10-én aláírt [nagypénteki \(vagy belfasti\) megállapodásnak](#) megfelelően az ír-északír határt átjárhatóvá tették: az valójában megszűnt, így a két állam (a továbbra is EU-tag Írország és az Uniót elhagyó Egyesült Királyság) polgárai azon szabadon átkelhetnek, az áruk és a szolgáltatások zavartalanul áramolhatnak. Ezt az állapotot elvileg mind a két fél meg akarja őrizni. Ennek érdekében a 2018. márciusi Tanács-ülés előtt kötött kompromisszum részeként a britek vállalták, hogy kidolgoznak egy olyan rendszert, amely lehetővé teszi a

nagypénteki megállapodás eredményeinek a fenntartását (így a brit–északír határon keresztül történő szabad mozgást), ugyanakkor biztosítja az Egyesült Királyságnak a közös piacból és a vámunióból való kilépését is. Az ma még tisztázatlan, hogy ezt miként lehet megvalósítani, hiszen így az Egyesült Királyság egyszerre lenne a vámunió tagja is, meg nem is.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy az ír–északír a brit szigetek egyetlen szárazföldi határa az Európai Unióval. Így ha az Egyesült Királyság kilép a vámunióból, az egyúttal az EU külső határa lesz, amelyen nyilvánvalóan vissza kell majd állítani valamilyen szintű ellenőrzést. A jelenlegi brit ajánlat szerint azonban az Egyesült Királyság és Észak-Írország a maga teljességében része maradna az EGT-nek – legalábbis ami az áruk szabad mozgását illeti. Ma már kezd megmutatkozni a [közös akarat a helyzet megoldására](#): egy olyan alku, amely szerint a kilépési megállapodásban a felek rögzítik majd azt a tényt, hogy a jövőbeli kapcsolat részeként elfogadandó szabadkereskedelmi egyezményben egy „közös szabályozási területet” alakítanak ki. Ettől függetlenül igen szokatlan gondolat, hogy az Egyesült Királyság egyes részei eltérő jogi kapcsolatban álljanak az EU-val és az EGT-vel. Davis szerint az „új és minden korábbinál [mélyebb szabadkereskedelmi megállapodás](#)” értelmetlenné teszi majd az ezzel kapcsolatos aggályokat, azonban a kritikusok szerint a döntéssel inkább csak egy későbbi időpontra odázták el a felek a probléma valódi megoldását. Az EU oldaláról a felemás tagságról szóló brit ajánlat elfogadása szintén fontos kérdéseket vetne fel, hiszen így Londonnak lehetősége nyílna a négy alapszabadság közül való szemeztetésre, miközben több tagállami kormány is kijelentette, hogy azok egységes és megbonthatatlan egészet képeznek.

Az EU-RA GYAKOROLT LEHETSÉGES HATÁSOK

UNIÓS KÖLTSÉGVETÉS

Az Egyesült Királyság az EU nettó befizetője, azonban a *rebate* [visszaigénylés] lehetősége miatt a valódi hozzájárulása mintegy évi [9,4 milliárd fontra](#) tehető. Mivel a britek a kilépés pillanatáig, azaz a leoptimistább feltételezések szerint is legalább 2019. március 29-ig teljes jogú tagjai az EU-nak, a 2014–2020-as többéves pénzügyi keretbe (*Multiannual Financial Framework*, MFF) való befizetésük többé-kevésbé változatlan nagyságú lesz. Annál is inkább, mert Theresa May a már említett szeptemberi firenzei beszédében kijelentette: a kilépés után még két éven keresztül fenntartják a status quót, tehát a brit befizetésnek legkorábban 2021-ben lehet vége – az viszont már a következő MFF-hez tartozik.

Az EU-nak és a tagállamoknak ezért megfelelő idejük lesz a felkészülésre, viszont a következő – a többek között a strukturális támogatások csökkentését előirányzó – MFF-ről szóló vitát a brit kilépés megnehezítheti. A nagy déli tagállamok (Franciaország, Spanyolország, Olaszország) érdekei következtében a közös agrártámogatások esetében nem számíthatunk a kiadások csökkentésére, ezért

könnyebb politikai döntés lenne a strukturális alapok „megvágása”, már csak azért is, mert a régi, nettó befizető tagállamok egyre frusztráltabbak a forrásokkal szerezettük felelőtlenül gazdálkodó újak miatt. Ugyanakkor a kilépésnél fizetendő brit hozzájárulás összege lehetővé teheti e hiányok csökkentését.

A képletet tovább bonyolíthatja, ha a jövőbeli kapcsolat hasonló lesz a norvég vagy a svájci mintához, azaz a közös piachoz való hozzáférés érdekében az Egyesült Királyság valamilyen hozzájárulást fizetne az EU részére („Brit Alap”), s azzal a rászoruló tagállamok ugyanúgy gazdálkodhatnának, mint most az EGT Alappal vagy a Norvég Alappal. A jövőbeli kapcsolat jellegéről több ötlet is keringett Brüsszelben és Londonban, melyek közül a legfontosabbak a [következők](#):

- Norvég minta: EGT-tagság, teljes hozzáférés a közös piachoz, befizetési kötelezettség, a négy alapszabadság érvényben marad, azonban az *aquis* bizonyos részeit nem kell átvenni.
- Svájci minta: Az Európai Szabadkereskedelmi Övezet (EFTA) tagja, a közös piachoz való hozzáférést kétoldalú megállapodások szabályozzák. Van befizetési kötelezettség, de arányosan kisebb, mint Norvégia esetében, az *aquis*-nak csak bizonyos részeit kell átültetni, egyedi megállapodások alapján (de például a banki szolgáltatások területén nincs hozzáférés a közös piachoz). A személyek szabad mozgásának elvét tiszteletben kell tartani.
- Török minta: Vámunió az EU-val, amely azonban nem vonatkozik az agrártermékekre és a szolgáltatásokra, csak az ipari termékekre, ugyanakkor az előbbiekre alkalmaznia kell az uniós vámszabályokat, s azokba nem szólhat bele.
- Kanadai minta: A CETA alapján kötött mély szabadkereskedelmi megállapodás, amely azonban csak a termékek egy bizonyos körére vonatkozik, míg a szolgáltatásokra csak korlátozottan, a pénzügyi szolgáltatásokra pedig egyáltalán nem. Minden termékről bizonyítani kell, hogy az Egyesült Királyságban készült, ami plusz költségeket jelent.
- Szingapúri minta: Az EU-ból érkező importtal szembeni korlátozások egyoldalú eltörlése – azonban ez sem biztosít hozzáférést a brit szolgáltató szektornak a közös piachoz.
- WTO-szabályozás: Ha semmiben sem sikerül megegyezni, akkor a Kereskedelmi Világszervezet szabályai szerint még mindig működhet a kapcsolat az EU és az Egyesült Királyság között, viszont a közös piachoz ez rendkívül korlátozott hozzáférést jelent, elsősorban a szolgáltatások területén.

A brit kormány eddig szinte mindegyik modell mellett állást foglalt az elmúlt egy évben. Tavaly ősszel a [svájci modellt](#) tartották célravezetőnek, majd Davis januárban már inkább a [norvég megoldást](#) választotta volna. Az uniós tagállamoknak is a norvég megoldás lenne a legkedvezőbb, erről győzködte brit partnerét az [ír kormányfő](#) és a [francia államfő](#) is. A legutolsó May-beszédben azonban ismét arról volt szó, hogy a jövőbeli kapcsolat valami [teljesen új lesz](#), azonban a pontos részletekről a mai napig viszonylag keveset tudni.

UNIÓS VÉDELEMPOLITIKA

A britek távozása stimulálón hathat az EU közös védelempolitikájára. A notifikáció után egyértelműen felgyorsultak az [állandó strukturált együttműködésről](#) (*Permanent Structured Cooperation, PESCO*) szóló tárgyalások, és 2017 novemberében huszonhárom tagállam jelezte, hogy szorosabban együtt kíván működni a közös védelempolitika terén. A brexittel lehetővé válhat az Európai Védelmi Ügynökség (*European Defence Agency, EDA*) [felfejlesztése](#), így az koordinálni tudná a katonai beszerzéseket és akciókat, amire eddig a britek vétója miatt nem volt lehetőség.

Azonban a közös európai védelempolitika további kiépítése valószínűleg nem fog viharos léptekkel haladni, s ennek oka a Párizs és Berlin közötti ellentétekben rejlik. Míg Franciaország a befolyási övezetének számító Nyugat-Afrikában szeretné az EU támogatásával növelni az intervenciók tevékenységét (a francia üzleti érdekek védelmében), addig Németország elsősorban a [védelmi ipari, valamint a kutatás-fejlesztés terén folyó együttműködés elmélyítésében érdekelt](#), ugyanis e területeken van komparatív előnye.

A legfontosabb kérdést természetesen a beszerzések jelentik. Eddig minden tagállami kormány rendkívül protekcionista módon járt el a nagyobb vásárlások esetén – a közös európai védelempolitika próbája tehát az lesz, hogy a nagy beszerzések mennyire kerülnek majd ki a tagállamok hatásköréből. (A NATO által elvárt GDP-arányos két százalékos katonai kiadás miatt ezen a területen Európa-szerte komoly költségek várhatóak a következő években.)

SZABADKERESKEDELEM

A britek a saját kapitalista hagyományaik következtében az egyik leginkább szabadkereskedelem- és versenypárti tagállamnak számítanak az Európai Unióban. Cameron reformterveinek egy része is a felesleges uniós bürokrácia csökkentésére vonatkozott, ezért is volt különösen fájó a britek számára, hogy nem érték célba az ötletei. Az Egyesült Királyság volt az EU és a harmadik országok közötti szabadkereskedelmi tárgyalások (Kanadával a CETA, az USA-val a TTIP, Japánnal az EPA, Dél-Koreával az FTA) motorja, míg a kontinentális országok, elsősorban Franciaország és Németország inkább szabályozáspártiak és protekcionistaibb voltak. A britek távozásával az EU valószínűleg kevésbé tűnik majd a szabadkereskedelem hívének, ugyanakkor az is kérdés, hogy milyen nagyobb partnerek maradtak még ki az eddigi egyezményekből, amelyekkel érdemes lenne mély és átfogó szabadkereskedelmi megállapodást kötni. A britek piacpárti hozzáállása is hiányozhat majd az EU-ból, főleg akkor, amikor új iparágak és területek szabályozásáról lesz szó – az Unió ugyanis rendkívüli hajlamot mutat az élet különböző területeinek a részletes és kimerítő korlátozására.

AZ EURÓPAI UNIÓ GLOBÁLIS SZEREPE

Az EU globális szerepére erőteljesen negatív hatással lesz a brexit. Egyrészt az Egyesült Királyság az Unió egyetlen tagállama, amely a nagyhatalmiság minden attribútumával (ENSZ BT-beli állandó tagság, erőkitetési képesség, nukleáris elrettentő erő) rendelkezik. Másrészt a britek diplomáciai hálózata, hírszerzési együttműködései, valamint a gyarmati múltból adódó helyismerete mindenképpen hiányozni fog az Európai Külügyi Szolgálatnak. Az Egyesült Királyság volt az EU további terjeszkedésének az egyik lehangosabb szószólója, sokáig támogatta a bővítést, és ma is az egyik legjelentősebb erőt képviseli az aktív szomszédságpolitikában (Nyugat-Balkán, Keleti Partnerség). A britek (voltak) a török EU-tagság leglelkesebb támogatói az elmúlt évtizedekben. Ennek a nyitottságnak a hiánya beszűkítheti az EU horizontját – főleg most, amikor az integráció jelentős belső problémákkal is küzd –, s így a közvetlen szomszédság stabilizálása és bevonása szempontjából okozhat majd nehézségeket a jövőben.

AZ EURÓPAI UNIÓ JÖVŐJE

A brexittel kapcsolatos diskurzus résztvevőinek egy jelentős része – a szakpolitikai szinten túlemelkedve – azt taglalja, hogy milyen hatással lehet az EU jövőjére a brit kilépés. Kétségtelen, hogy a britek a csatlakozásuk óta az egyik legnagyobb támogatói a „Nemzetek Európája” koncepciónak, és nagy tagállamként egyértelműen ellenálltak a föderalizációs kísérleteknek. Ezzel szívességet tettek sok más tagállamnak is, amelyeknek így nem kellett kiállniuk a föderalizmus ellen, hiszen a britek megtették helyettük. Az Egyesült Királyság távozásával másoknak kell átvenniük e téren a vezetést. Bár van néhány jelölt és önjelölt erre a pozícióra, egyikük sem rendelkezik akkora politikai és gazdasági súllyal, mint a britek. Ez utóbbi jelentős politikai kockázatot jelenthet a 2004 után csatlakozott tagállamok számára, ugyanis az Egyesült Királyság kilépésével az utolsó olyan „nagy” nyugati és elismert tagállam távozik, amely képes volt hatékonyan fékezni az Unió további, néha céltalan mélyítését is. A brit szavazatok hiányában és az új tanácsi szavazási mechanizmus életbe léptetésével az EU10 tagjainak rendkívül nehéz lesz blokkoló kisebbséget szervezniük a Tanácsban azokkal a nyugati kezdeményezésekkel szemben, amelyek hátrányosan érinthetik a versenyképességüket, belső érdekérvényesítő képességüket vagy éppen az uniós alapokhoz való hozzáférésüket.

A brexittel eltűnik az eurózónán kívüli utolsó nagy tagállam, így a közös valuta bevezetésére irányuló nyomás még nagyobb lehet az azt még nem alkalmazó tagállamokon. Ennek első jele a Bizottság által a Gazdasági és Monetáris Unió bővítéséről tavaly decemberben publikált [javaslatcsomag](#) volt. A még nem eurózónatagok számára Lengyelország hozzáállása lesz a meghatározó a jövőben, azonban Varsónak az uniós fórumokon tapasztalható marginalizálódása gyengíti a lengyel álláspontot ebben a kérdésben is. A föderalisták győzelmét azonban még korai lenne előre vetíteni, ugyanis a német belpolitikai helyzet jelentősen meghatározza majd, hogy milyen lehetőségek állnak Európa előtt – függetlenül Emmanuel Macron francia elnöknek a Sorbonne-on szeptemberben elmondott beszédétől.

AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGRA GYAKOROLT LEHETSÉGES HATÁSOK

Politikai téren Theresa May szinte minden szakértői jóslatra rácáfolt az elmúlt években. Először a hatalomra kerülésével, majd a brexit ügyében tanúsított tétlenségével, azt követően a csúfosan elbukott előrehozott választással. Ugyanakkor az utóbbi hónapokban több előrelépést is sikerült elérnie a brit miniszterelnöknek a kilépési tárgyalások során – igaz, jelentős részüket a korábbi, viszonylag kemény brit álláspont feladásával érte el. A nagy ívű beszédek, amelyek rendszerint a brit álláspont felülvizsgálatával is jártak, szinte mindig valamilyen engedmény bejelentését jelentették. (Firenzében például az átmeneti időszakra vonatkozóan az uniós jog további alkalmazását, illetve a már ott élő uniós állampolgárok jogainak a megőrzését ígérte meg.)

A brit belpolitikában továbbra is szembenállás tapasztalható az inkább a maradást (*remain*) támogató munkáspárti csoportok, valamint a kilépést pártoló konzervatívok között. A Munkáspárton (*Labour Party*) belül egyre jobban érzékelhető egy, a brexitről szóló újabb népszavazás iránti igény. Chuka Umunna munkáspárti képviselő vezetésével például [a híres buszos kampány](#) is újraindult – most a maradás mellett érvelve. Tony Blair korábbi munkáspárti kormányfő is határozottan az EU-tagság folytatása mellett [foglalt állást](#), és bizonyos vélemények szerint az lenne a tisztességes, ha a brexit végleges megállapodását is [népszavazáson kellene elfogadnia a teljes brit lakosságnak](#). Ugyanakkor a párton kívül is megindult a mozgás, részben Jeremy Corbyn a Munkáspárt elnökének az EU-val való ellentmondásos viszonya miatt. A részben civil szervezkedések a brexitről szóló népszavazás érvénytelenítését vagy egy új referendum kiírását szeretnék elérni, és a támogatóik között megtalálható például [Soros György is](#), aki félmillió dollár értékű adománnyal támogatta a brexittelenes kampányt. A jogászok véleménye a mai napig eltér annak kapcsán, hogy vissza lehet-e fordítani a kilépés folyamatát, illetve a tárgyalásokat lezáró parlamenti szavazás esetleges bukása milyen hatással járna. Politikai szempontból viszont szinte biztos, hogy a brexitet csak akkor lehetne meg nem törtéنتé tenni, ha az általános választásokon egy, a mostani pártokon kívüli, az EU-tagság mellett álló párt vagy formáció meggyőző győzelmet aratna. Erre viszont 2018 márciusának végén még viszonylag kevés esély mutatkozik.

A Konzervatív Párt vezetőjeként Theresa May sokkal nehezebb helyzetben van, ugyanis a brexit eredményei kapcsán tett ígéreteiért kormányfőként súlyos politikai felelősséget visel. A kisebbségi kormányzás megvalósíthatósága érdekében May számára elengedhetetlenül fontos az északír Demokratikus Unionista Párt (*Democratic Unionist Party, DUP*) támogatásának a megtartása – ám az az írásbeli határ kérdésében megkötheti a kezét.

A 2020 végig tartó átmeneti időszak ténye lehetetlenné teszi annak a választási ígéretének a betartását, hogy a brit kormány ellenőrzés alá vonja az EU-ból érkező

bevándorlást. (May szerencséje, hogy a rendes választások csak 2022-ben lesznek esedékesek.) Mindeközben az üzleti körök egyértelműen az EU-val való minél szorosabb együttműködés irányába nyomják a brit kormányt is. A kabinet által a brexit hatásainak vizsgálata érdekében megrendelt tanulmány szerint az Európai Unióval kötendő megállapodás nélkül, illetve a két entitás közötti WTO-szabályok szerinti kemény vámhatárok létrejöttével [akár 8 százalékkal is csökkenhet a brit GDP](#), és elsősorban éppen azok a régiók lennének a leginkább érintettek, amelyekben többségben voltak a kilépéspártiak. Ez az értékelés ugyanakkor csak egyike annak a számtalan becslésnek, amely megpróbálja felmérni a kilépés gazdasági következményeit. Azonban a pontos uniós–brit kapcsolat ismeretének hiányában lehetetlen megmondani, kinek mennyibe kerülne a szétválás.

MIRE SZÁMÍTHATUNK?

A brit tárgyalási stratégiából leginkább a következetesség hiányzik – a belpolitikai vitáktól függetlenül. May már számos esetben megszegte a legfontosabb ígéreteit (pl. az EU-ból érkező bevándorlás vagy a brit befizetések leállítás), és a brit álláspont az elmúlt egy év során – részben a gravitáció törvényeinek engedelmessége – jobban idomult az uniós elvárásokhoz. A három legfontosabb kérdésben a britek engedtek: az állampolgári jogok tekintetében szinte teljes az EU győzelme; a befizetések ügyében – a várakozásoknak megfelelően – egy hosszabb alkudozási folyamat eredményeként mindenki engedett egy kicsit; és az ír–észak-ír határ kapcsán is látszik már a szándék a megegyezésre. Ezt utóbbi kapcsán azonban még nem tisztázott, hogy az Egyesült Királyság részeként Észak-Írország hogyan lehetne egyszerre tagja is meg nem is az EGT-nek.

Az EU részéről is látszik a megegyezés szándéka, és az elmúlt hetek eredményei (a brit „meghátrálás”) bizakodással töltik el mind a két felet. Az Unió is tett egy fontos engedményt, amikor a brit kérésnek eleget téve hozzájárult, hogy London szabadkereskedelmi tárgyalásokat kezdjen harmadik országokkal – e téren korábban keményen elutasító volt az uniós álláspont.

Az EU tagállamainak szempontjából eddig sikeresnek mondható a tárgyalás-sorozat, ugyanis a legfontosabb kérdésben, az Egyesült Királyságban élő uniós állampolgárok jogainak a biztosítása ügyében komoly engedményeket sikerült elérni, ami igazolja az egységes uniós fellépés létjogosultságát. Annak ellenére, hogy a britek rendkívül aktívan lobbiznak a tagállamoknál ennek az egységnek a megtörése érdekében, az állam- és kormányfők elkötelezettek annak fenntartása mellett, így lehet ugyanis a legelőnyösebb helyzetből tárgyalni a britekkel. Ennek értékét minden uniós vezető felismerte.

Az elmúlt egy év során többször is az a benyomásuk lehetett a brexit iránt érdeklődőknek, hogy a tárgyalódelegációk csak az idejüket vesztegetik. Az EU nem volt hajlandó engedményeket tenni, a britek pedig sokszor úgy tűntek, mint akiknek semmilyen stratégiájuk sincs a tárgyalások menetére, és nem segítették a helyzet

megoldását a brit brexitügyi minisztérium [személyzeti problémái](#) sem. Az utóbbi három hónapban azonban – jelentős részben a britek által tett engedményeknek köszönhetően – komoly haladást sikerült elérni a kilépésről szóló egyeztetések terén. A rendezett szétválás mind a két fél érdeke, és London mintha mára felismerte volna a nyilvánvaló méretkülönbséget az Egyesült Királyság és az Európai Unió között. Realista megközelítéssel igenis lehetséges a megegyezés. Egyelőre az optimizmus hatja át a feleket és a sajtót is, a brit rugalmasság pedig lehetővé teheti, hogy októberig minden fontos kérdésben sikerüljön megállapodni.